

ACCOUNTANCY

Strengere regels lossen niets op, we hebben integere accountants en bestuurders nodig

Marcel Buijffer is hoogleraar accountancy aan de universiteiten van Nyenrode en Leiden.

De pavloreactie op schandalen is de invoering van meer en strengere regels en verplichtingen. In de Verenigde Staten vormt de Sarbanes-Oxley Act (SOx) daarvan een voorbeeld. In sectie 404 van SOx is bepaald dat het bestuur van grote ondernemingen een verklaring aangaande de interne beheersing en procedures ten aanzien van de financiële verslaggeving dient af te geven.

De geschiedenis van schandalen en accountants legt een vreemde paradox bloot: accountants worden beloond voor falen. Zo dienen zij als extra klus de SOx 404-verklaring ('in control statement') van het bestuur van een verklaring te voorzien. Accountantsorganisaties hebben daarnaast — ook in Nederland — grof geld verdiend aan de invoering van de SOx-regelgeving. De 'in control statement' bleek de grootste kostenpost (gemiddeld \$5,1 mln) bij de invoering van de nieuwe regelgeving en heeft in 2004 voor Amerikaanse ondernemingen geleid tot een stijging van de audit fee met 80% tot 100%.

Het gaat om kosten die behoren te

ING-witwaszaak laat zien dat we 'internal control statements' van bestuurders moeten argwanen

renderen. Anders gezegd: de SOx-regelgeving beoogde ondernemingen te stimuleren de interne beheersing op orde te krijgen om mede daardoor nieuwe schandalen te voorkomen. De wereldwijde crisis op de financiële markten na de val van Lehman Brothers (september 2008) heeft echter laten zien dat dit slechts in beperkte mate is gelukt.

Ook recentere casuïstiek legt de beperkte waarde van een SOx 404-verklaring bloot. Neem de ING-witwaszaak. Afwisselende besturen, onder leiding van Jan Hommen en Ralph Hamers, verklaarden onder verwijzing naar de zogeheten 'Coso-criteria' in welke mate ING 'in control' was. Verklaringen die telkenmale door de externe accountant werden geaccordeerd, eveneens onder verwijzing naar genoemde criteria.

ERKENDE FEITEN

De Coso-versie van 2014 bevat zeventien criteria, verdeeld in vijf clusters. In het cluster aangaande de controleomgeving bijvoorbeeld gaat het om het kunnen aantonen dat de organisatie is gecommitteerd aan integriteit en ethische waarden en dat verantwoordelijkheid wordt genomen voor toezichhoudende taken. Voorts staat dit cluster bol van woorden zoals 'structure', 'responsibility', 'competence' en 'accountability'. In het cluster risicobeoordeling vormt de omgang met frauderisico's een belangrijk punt.

Ten aanzien van ING heeft het Openbaar Ministerie juist op deze aspecten ernstige gebreken aangetroffen in het antiwitwasbeleid. Het betreft echter tevens ernstige gebreken in het interne beheersingssysteem, met name het deel dat is gericht op de bescherming van de organisatie en haar bezittingen tegen financieel-economische criminaliteit.

Het Openbaar Ministerie heeft feitelijk vastgesteld — feiten die bovendien

zijn erkend door ING — dat op drie belangrijke aspecten van interne beheersing door ING is gefaald. Ten eerste functioneerde het systeem van de 'three lines of defence' niet ('business', 'compliance' en 'internal audit'), omdat de betrokken afdelingen verzuimd waren, zij zich beperkt verantwoordelijk voelden en het eigenaarschap ten aanzien van het systeem ontbrak. Ten tweede prevaleerde binnen ING commercie boven compliance. Ten derde onderschreef de toon aan de top onvoldoende het belang van het voldoen aan wettelijke verplichtingen.

GEBAKKEN LUCHT

Het is wat mij betreft evident dat deze drie aspecten de Coso-criteria raken. Zij doen namelijk geweld aan het commitment van betrokken bestuurders aan integriteit, het nemen van verantwoordelijkheid voor toezichhoudende taken, het inrichten van een adequate organisatiestructuur en het serieus nemen van frauderisico's. Dit ondanks de door hen afgegeven en door accountants geaccordeerde SOx-verklaringen.

De ING-casus laat weer eens zien dat we argwanend dienen te staan tegenover 'internal control statements' afgegeven door bestuurders. Net zoals we kritisch moeten zijn tegenover de rol van accountants (organisaties): als adviseurs zijn ze behulpzaam om nieuwe regels te implementeren, als controlerend accountants hanteren zij te vaak een beperkte taakopvatting en ze verschaffen dan geen zekerheid maar 'gebakken lucht'.

De antropoloog Graeber spreekt over 'bullshit jobs': 'If your job didn't exist, would anybody miss it?' Hij onderscheidt vijf categorieën van dergelijke functies, waaronder de 'box ticker' of 'afvinker'. Welke bestuurder en zichzelf respecterend accountant wil zo te boek staan?